

αύτός ποῦ σαρκαστικά καὶ λυσσαλέα πολέμησε πάντοτε τὸν ἀναρχισμὸν καὶ ἔγραψε ὄλόκληρο βιβλίο ἐναντίον του «Ἀναρχισμὸς καὶ Σοσιαλισμὸς». "Οταν ἔκαναν την πολιτική στὸ σοσιαλιστικὸ συνέδριο τοῦ Παρισιοῦ (1900) μὲ φευδώνυμο, ἡ κυβέρνηση Waldeck-Rousseau ἐθεώρησε καλό νὰ μὴν τὸν πειράζῃ. Συνεργάζονταν ταχικά στὸ γερμανικὸ σοσιαλιστικὸ περιοδικὸ τοῦ Kautzky «Die Neue Zeit» δημοσιεύοντας πειράζοντας γιὰ τὸ μεγάλο φῶσσο κριτικὸ καὶ κοινωνιολόγο Tchernychevsky, ποῦ δημοσιεύεται πατόπιν σὲ βιβλίο γερμανικά καὶ φραστικά. 'Από τὰ ἄλλα δευτερεύοντα συγγράμματα του ἀναφέρομε μὲ τὸ φευδώνυμο Μπέλτωφ : «Εἴκοσι χρόνια», συλλογὴ φιλοσοφολικῶν, ιστορικῶν, κοινωνιολογικῶν καὶ φιλογογικῶν ἀρθρῶν, «Κριτικὴ τῶν κριτικῶν μαξινῆς κτλ.

Αὐτὸς εἶνε ὁ Πλεγάνωφ στὶς σπουδαίωτερες ίδεες του καὶ τῇ μεγάλῃ του θεωρητικῇ ἐπιδραση στὴν κοινωνιολογικὴ φιλοσοφικὴ σκέψη τῶν τελευταίων 30 ἑτῶν στὴ Ρωσία. Μπορεῖ ὅπως εἴπαμε στὴν ζωντανὴ ἐργατικὴ ἐπανάσταση νὰ μὴν πῆρε ἀμεσοῦ μέρος καὶ νὰ μὴν μπόρεσε νὰ παίξῃ τὸ μεγάλο ἐκεῖνο ρόλο τοῦ ἀρχηγοῦ μὲ κῦρος, ποῦ περίμενε ἵσως ὁ κόσμος ἀπ' αὐτὸν. Στὴν θεωρητικὴ διμοσιεύηση της περιοδικῆς στάθηκε ἀναμφισβήτητα ὁ μεγαλείτερος ἀκαδημαϊκὸς καὶ θεωρητικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς μαρξιστικῆς ίδεολογίας καὶ τῆς κοινωνικῆς ἐπαναστατικῆς ίδεας στὴν Ρωσία. "Η κοινὴ γνώμη τῶν θεωροῦσες τὸν Kautzky τῆς Ρωσίας, "Ολὴ ἡ νεώτερη γεννεά τῶν κοινωνιολογούντων τῆς Ρωσίας λίγο πολὺ εἶναι μαθηταὶ του. Καὶ διτούς ἀκόμα δὲ συμφωνοῦσε διλότελα μὲ τὶς ίδεες καὶ τὴν ταχικὴν του ἥταν ἀδύνατο νὰ μὴν ἐπηρεαστεῖ ἐστοι καὶ λίγο ἀπὸ τὶς φωτεινὲς καὶ ἀντικειμενικὲς ίδεες του." Οσοι πάλιν ἔτυχε ἀπὸ συγγένεια καρακτῆρος καὶ πνεύματος νὰ ἐπηρεαστοῦν βαθύτερα ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Πλεγάνωφ αὐτοὶ θὰ διατηρήσουν πάντοτε στὸ βαθος τῆς ψυχῆς τους τὸν πιὸ μεγάλο θαυμασμό, καὶ τὴν πιὸ μεγάλη εὐγνωμοσύνη στὸ ἔξαιρετικὸ γενεί τοῦ μεγάλου σοφοῦ, στὸ δυοῖο χρωστοῦν ἔνα μέρος τῆς μορφώσεως καὶ νοοτροπίας τους.

ΧΕΛΟΥΑΝ, ΤΗΣ ΑΙΓΑΛΙΟΥ
ΙΟΥΝΙΟΣ, 1919.

Γ. ΣΚΛΗΡΟΣ

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΑ :

ΤΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΡΘΡΟ.

I

Τὸ θηλυκὸ ἀρθρὸ τῆς δινομαστικῆς τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ καὶ στὴν κοινὴ Ἑλληνικὴ καὶ στὰ ἰδιώματα τὸ λέμε σήμερα **i**: i γυναικεῖ, i καλές κτλ. Τὸ αἱ πένθανε ἀπὸ καιρό. Ωστόσο ὡστα σήμερα ἀκόμη οἱ ἀπλοῦντοι λογιότατοι τὸνειρέβουνται καὶ θέλουντε νὰ δώσουντε στὸ σημερινό μας τόλοζώνταν τὸ i τὴ μουμάρικη μορφὴ τοῦ πεθαμένου αἱ, γιὰ τοῦτο τὸ γράφουντε **ȝ**.

Πρώτος ὁ Simon Portius (1638) στὴν ἑποκὴ ποὺ οἱ ἐπιστημονικὲς γλωσσικὲς μελέτες εἶταν διλότελα ἀγνωστες τῷ γράψαψε στὴ γραμματικὴ του **ȝ** κατὰ τὴ χρονικὴ αὕτη τάχα : **aιθάρωμαι** — **ȝθαρόμην**. Μὰ ἐδῶ γίνεται σωστὴ συναίρεση. "Η συλλαβικὴ αὕτη δηλ. ἐ εἴτανε στὴν προελληνικὴ ἑποκὴ ἔχωριστη ἱεζούλα ποὺ σήμαινε τὰ περισμένα δηλ. **ɛ̄-άκουος** = τότες ἀκουστα, **ɛ̄-άκουον** = ποὺν ἀκουα' καὶ στὴν ἀττικὴ ἔγινε ἀχώριστο μόδιο (σὰν τὰ **ɛ̄ρι-**, **ἀρι-**, **δυσ-** κτλ.) καὶ κόλλησε στὸν χρόνους τοὺς παρωχημένους ποὺν λέγανε, γιὰ πρόθεμα, ποὺ δείχνει τὰ περασμένα. "Ετσι λοιπὸν ἀρτὸ τὸ **ɛ̄** ποὺν ἀπ' τῷ παραχικὰ σύφωνα τῷ όγημάτων ἔμεινε **ɛ̄**, μὰ μὲ τάλοχικὰ φωνήεται μαζὶ συναριθμητε : ἀκούνω παρατατ. **ɛ̄-άκουον** — **ȝθουον** (προφορὰ **η** = ee).

Καὶ τί θὰ πεῖ συναριθμητε ; Συναριθμητε τὸ πεῖ, οἱ φωνὲς τῶν δύο φωνητικῶν φτόγγων ἐπιδράσανε ἡ μιὰ πάνου στὴν ἄλλην δηλ. ὁ ψιλὸς καὶ κλειστὸς ε συνέργησε ἀπάνω στὸν παχὺ καὶ ἀνοιχτὸν α δεχόμενος σύγκαιρα καὶ τὴ συνεργεια τοῦ α. "Ετσι ὁ ε ἄνοιξε λίγο καὶ πάχυνε τραβιούμενος ἀπ' τὸν α καὶ ὁ α πάλι

ψύλυνε λίγο καὶ ἔκλεισε κέτσι ἀφομοιωθήκανε οἱ δυὸς σέναν παχὴ καὶ ἀνοιχτὸν εἰ διπλόχρονο δηλαδὴ μακρόνε, κιαντὸς ὅντας φτόγγος ἀφτοτελῆς τῆς ἀπτικῆς ἐλληνικῆς, ποὺ μὲ τὴ μεταρρύθμιση τῆς Ἀθηναίκης ὀλφαβίτας (ἐπὶ ἄρχοντος Εὐκλείδου 403 π. Χρ.) παραστάθηκε μὲ τὸ ἀρχαιόσερο Η = Ἀθηναίκο εε, δηλ. ε ἀνοιχτὸ μακρόχρονο, ποὺ στὴ γεότερη προφορὰ κατάντησε ι (πρβλ. ταγγλικὰ εε > i: μετέ προφ. μῆτητ.). "Ἐτσι λοιπὸν στὸ αἰσθάνομαι (προφορὰ αι = ái) παρατατ. ἐ-αἰσθανόμην τὸ εα ἔγινε η καὶ τὸ ι ὑπογράφηκε ἀπ' τοὺς Βυζαντινούς, γιὰ νὰ μὴν τοὺς σκοτίζει, καὶ βγῆκε τὸ γ. Μὰ στὸ ἀρχὸ τέτοια πράματα βέβαια δὲ γίνονται καὶ λόγος δὲν ὑπάρχει νὰ γράφεται ἔτσι.

Ἀκόμα η ἀντὶς αἱ ἔχουμε στὴν Ἰωνικὴ διάλεκτο μὰ ἀπὸ χρόνια ὁ σοφὸς καθηγητῆς κ. Γ. Χατζηδάκις ἀπόδειξε πῶς η Ἰωνικὴ χάθηκε πολὺ ποὶν ἀρχίσει νὰ μορφώνεται ἡ Νεοελληνική, καὶ μαζί τῆς χαθήκανε κοὶ φωνητικοὶ τῆς νόμοι, ποὺ ἀλλαζαν τότες τὸ φτόγγο ἢ σὲ η κατὰ τὴν ἀντάμωση ποὺ εἶχαν οἱ δυὸς ἀφτοὶ φτόγγοι, ποὺ παράστηναν τότες τὰ γράμματα α καὶ η, κέτσι γραέμινε τὴν πρόληψη ὁ κ. Χατζηδάκις νὰ λέγεται ἡ γλώσσα μιας Αἰολοδωρικὴ καὶ ἄλλες ἀνοησίες. Σήμερα τέτοια γραφὴ λόγο δὲν ἔχει (γιὰ τοῦτο πρέπει νὰ γράφουμε καί : ἐλιά, παλιός, γριά, ὁ ωμιός μὲ i). Πῶς πρέπει λοιπὸν νὰ γράφεται τὸ θηλ. πληθ. ἀρχὸ i ;

Μᾶς δείχνουν κάπως καὶ τὰ μεσαιωνικὰ Βυζαντινὰ κείμενα.

Χρονικὸν τοῦ Μωρέως, στὸν Πρόλογο: οἱ ἀρχόντεσσες, οἱ σάρκες.

Βέλθιανδρος καὶ Χρυσάντος, 202: οἱ συγγενῖδες μου γυναικες. 603: οἱ τρεῖς (ἀραῖες). 701: οἱ χάριτες κτλ.

"Ἐπίσης ὁ λόγιος Κερκυραῖος Σοφιανὸς τοῦ τε' αἰώνα στὴ γραμματικὴ του ἀπ' τὰ 1550 λέει § 37: ἡ εὐθεία [έτσι τῇ λέγανε τότες τὴν δνομαστικὴν] τῶν θηλυκῶν πληθυντικῶν: οἱ.

Καὶ τί λοιπὸν εἶναι ἀφτὸ τὸ οἱ;

Μὰ φωνᾶζει μοναχὸ τον θαρρῶ.

Εἰναι τὸ ἀρσενικὸ ἀρχὸ τοῦ πληθυντικοῦ, ποὺ ἀπλοχώρεσε καὶ στὰ θηλυκά.

Εἴπανε δηλ. οἱ ἀντρες, κατὰ τοῦτο καὶ οἱ γυναικες, γιατὶ τὸ ἀρσενικὸ γένος εἶναι, λένε οἱ γραμματικοί, ἐπικρατείστερο ἀπ' τὸ θηλυκό. Κέχουμε ὀλοφάνερο παράδειγμα ἀπ' τὰχατα ἐλληνικά, τὰ ἀρχὸν τοῦ δυϊκοῦ τῶν ἀρσενικῶν τῷ, τοῦ, ποὺ περάσανε καὶ στὰ θηλυκὰ (ἀντὶς τὰ ταῦ) λέγανε δηλ. τῷ χεῖρε κτλ. ἀντὶς τὰ κεῖρε κτλ.

"Άλλο παράδειγμα ἔχουμε ἀπ' τὴ Γαλλικὴ ποὺ ἐνῶ στὸν ἐνικὸ λένε ἀρσ. Ie, θηλ. Ia, στὸν πληθυντικὸ λένε ἀρσ. καὶ θηλ. les.

"Άλλον τύπο i τοῦ ἀρχὸν (ἰδιωματικὸν ἀφτόνε, δηλ. ντοτιολάλητο) ἔχουμε τῆς ἐνικῆς δνομαστικῆς τοῦ ἀρσενικοῦ ἵ λένε δηλ.: i Χρῖστος, i Γιώργης, ἀντὶς δ Χρῖστος, δ Γιώργης. Ο κ. Χατζηδάκις στὰ Μεσαιωνικὰ καὶ νεοελληνικά του τόμ. Α'. σελ. 10 μιλεῖ γιὰ θηλυκὸ ἀρχὸ ή, ποὺ σὲ κάποιες χῶρες μιας «ἐπεξετάσθη» καθὼς λέει, δηλ. ἀπλοχώρεσε καὶ στάρσενικά.

Μὰ ἐνῶ ὁ λόγος γιὰ ἀρχὸ, βλέποντας πρῶτο παράδειγμα: «τῆς τόπα» ἀντὶ τοῦ τόπα. Αφτὰ τὰ τῆς — τοῦ, δὲν εἶναι μοῦ φαίνεται ἀρχὸ :

μοῦ τόπες

σοῦ τόπε

τοῦ τόπα

τῆς τόπα.

Τάχετε γιὰ ἀρχὸ ἀφτά; Ἐγὼ τουλάχιστο τάχω γιὰ προσωπικὲς ἀντωνυμίες (χοίτι Φιληντ. Γραμ. § 738), ποὺ δὲν κάνει, θαρρῶ, τὸ ίδιο, καθὼς θὰ δοῦμε ἀμέσως παρακάτου.

Τέλος πάντων ὁ λόγος εἶναι γιὰ τὸν τύπο i Χρῖστος, i Γιώργης κτλ. ἀντὶς δ Χρῖστος, δ Γιώργης κτλ.

Ἡ πρώτη ἐντύπωση βέβαια, ποὺ πέφτει στὴν ἀντίληψη, εἶναι, πὼς ἀφτὸς εἶναι τὸ θηλυκὸ ἄρθρο ἡ.

Ωστόσο τὸ πιὸ φυσικό, δηλαδὴ τὸ πιὸ ψυχολογημένα κανονικὸ θάτανε νὰ καταπονέσει τὸ ἀρσενικὸ τὸ «ἐπικρατέστερο» καὶ νάπλοχωρέσει καὶ στὰ θηλυκά. Τουλάχιστο ἀφτὸ ἔχει γίνει στὸν πληθυντικὸ ἐδὰ ἀπ' τὸ β'. αἰώνα μ. Χ., ποὺ εἴπανε «οἱ γυναῖκες» σάν τό : «οἱ ἄνδρες», δπως τὸ δείξαμε παραπάνου.

Μά, νὰ περάσει στάρσενικὸ ὁ τύπος τοῦ θηλυκοῦ ἄρθρου, μοῦ φαίνεται ψυχολογικὰ ἀνάποδο.

Ἡ διάμεστη ἔξιγγηση, ποὺ πολεμάει νὰ δώσει ὁ κ. Χατζιδάκις, ἔρχεται τόσο ὅμορφα γιὰ τὴν ἀντωνυμία : «τῆς τὸ εἶπες τῆς ἀφεντειᾶς του ; — τῆς τὸ εἶπα» κῦστερα καὶ χωρὶς «τῆς ἀφεντειᾶς του» : «τῆς τὸ εἶπα». Μὰ γιὰ τὸ ἄρθρο, δηλ. : «ἡ ἀφεντειά του ὁ Χρῖστος» κι ἀπ' ἀφτό, μόνο : «ἡ Χρῖστος» εἶναι παραπολὺ βιασμένο, γιαφτὸ εἶπα παραπάνου πὼς δὲν κάνουνε τὸ ἴδιο ἀντωνυμία καὶ ἄρθρο.

Πρῶτα κιάρχη πρέπει νὰ παρατηρήσουμε πὼς στὴν Πόλη καὶ στὰ περίχωρα λένε ναιμέν : τῆς τόπα κτλ. γιὰ τίρσενικά, λένε ὅμως πάντα δ Χρῖστος κτλ. ποὺ θὰ πεῖ πὼς ἀντάμωση τὸ ἔνα μὲ τύλλο δὲν ἔχουνε. Κατόπι πρέπει νὰ προσέξουμε πὼς τὸν τύπο ι Χρῖστος κτλ. τόνε λένε τὸ πλιότερο στὶς χῶρες ποὺ τὸ ἀτονο ε γίνεται ι, ποὺ λένε δηλ. : (Ἐβλάμπης >) Ἰβλάμ(πη)ς, (Ἐλένη >) Ἰλέν(η) κτλ.

Ἄφτὸ μὲ πρώτη ὅψη φαίνεται πὼς δὲν ἔχει σκέση μὲ τὴν ὑπόθεσή μας, ὥστόσο ἔχει καὶ παραέχει, γιατὶ ὑπάρχει ὁ διάμεσος τύπος τοῦ ἀρσενικοῦ ἄρθρου Ε. Σὲ μερικὲς χῶρες μας, τούλάχιστο στὴν πατρίδα μου Ἀρτάκη, μὰ καὶ στὸ Καστελλόριζο, ὅπως φαίνεται κιάπ' τὶς Παροιμίες τοῦ κ. Πολίτη, λένε : Ἑ-Χρῖστος, Ἑ-Γιώργης κτλ. Πῶς προηρθε ἀφτὸς ὁ τύπος, τῷχῳ ἔηγήσει διαπλάτα στὴ Γραμματικὴ μου § 490. Εἶναι δηλ. ἀφτό : τὸ Ἑ- τὸ δειχτικό, τῆς προσωπικοδειχτικῆς ἀντωνυμίας τὸ καθολικὸ τὸ πρόθεμα. Παναπεὶ ἐπειδῆς τὸ ἔναρθρο ὅνομα εἶναι ἔνα εἰδὸς τρίτο πρόσωπο, ὅπως λένε : α'. πρόσ. Ἑ-γώ, β'. πρόσ. Ἑ-σύ, ἔτσι εἴπανε καὶ γ'. πρόπωπο : Ἑ-Χρῖστος, Ἑ-Γιώργης, σάν τά : Ἑ-φτός, Ἑ-τοῦτος, Ἑ-κεῖνος, Ἑ-λόγου του κτλ. Στὶς χῶρες λοιπὸν ποὺ τὸ ἀτονο ε πατάντησε ι, ὅπως εἶπαν Ιγώ, Ισύ, ἔτσι εἴπαν καὶ Ἑ-Χρῖστο(υ)ς, Ἑ-Γιώργ(η)ς κτλ. Κατόπι ἀπ' ἀφτές τὶς χῶρες ἀπλοχώρεσε καὶ σᾶλλες ποὺ ὁ νόμος τοῦ ε> ι ναιμέν δὲν ἐπικρατεῖ ὥστόσο ἀφτὸ τὸ ι περνάει ἀσυναίσθητα ἀπ' τὰ ντοπιολάλητα στὴν κοινὴ ἐλληνική, γιατὶ συφωνάει μῆδονς τοὺς ἄλλους τύπους τοῦ ἄρθρου κέτσι ἀπλοποιεῖ τὸ σύστημα : ι ἄντρας, ι γυναίκα, ι ἄντρες, ι γυναῖκες. πρβλ. τὸ ἐγγλέζικο ἄρθρο the γιὰ ὅλα τὰ γένη καὶ τοὺς ἀριθμούς. «Ἀπλοῦς ὁ μῆδος τῆς ἀληθείας ἔφυ».

II

Τὸ θηλυκὸ ἄρθρο στὴν πληθ. αἰτιατικὴ τὸ λέμε σήμερα τὶς καὶ σπανιότερα τέσ. Ἀπὸ ποὺ προηρθαν ἀφτοὶ οἱ τύποι ;

«Ἄς τὸ ἔηγήσουμε ἔδω ἀπλὰ καὶ καθαρὰ γιὰ νὰ τὸ νοιώσουνε κοϊ ἀπλοῖκότεροι.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ηλασικῆς ἀττικῆς ἀρχισε νὰ περνᾶ καὶ στὴν αἰτιατικὴ ὁ τύπος τῆς ὀνομαστικῆς. Ἐνῶ δηλαδὴ στὸ Θουκιδίδη καὶ στὸν Ἀριστοφάνη ποὺ γράψανε ἀρχαιότερη ἀττικὴ βρίσκουμε τοὺς τύπους : τοὺς ἵππης, τοὺς Ἀχαρνῆς, δηλαδὴ τὸν κανονικό : ἵππεας > ἵππης κτλ. δπου δηλ. τὸ εα μὲ τὴν κανονικὴ συναίρεση γίνεται η (κατὰ τρόπο ποὺ δείξαμε παραπάνου), στοὺς ἄλλους πεζοὺς βλέπουμε : τοὺς ἵππεις, τοὺς βασιλεῖς, ποὺ αἰτιατικὴ βέβαια δὲν μπορεῖ νάναι, ἀφοῦ τὸ εα μόνο σὲ η μπορεῖ νὰ συναίρεθη. Τί εἶναι λοιπόν ; εἶναι η ὀνομαστική : βασιλέες > βασιλεῖς, ἵππεις > ἵππεις, δπου τὸ εε κανονικὰ συνεργεμένο γίνεται ει.

Τί συβαίνει λοιπόν ;

«Ο τύπος τῆς ὀνομαστικῆς πέρασε καὶ στὴν αἰτιατική : αἱ πόλεις—τὰς πόλεις, οἱ πελέκεις—τοὺς πελέκεις, οἱ πλείους—τοὺς πλείους. Ἐτσι ξακολούθησε νὰ περνᾶ

σιγὰ σιγὰ ὁ τύπος τῆς ὀνομαστικῆς στὴν αἰτιατική : οἱ πατέρες—τὸν πατέρες, αἱ μητέρες—τὰς μητέρες, αἱ λαμπάδες—τὰς λαμπάδες, κιάκομα ἴδιωματικά, καὶ στὰ δευτερόκλιτα: οἱ λόγοι—τὶς λόγοι, οἱ καλοὶ—τὶς καλοὶ, οἱ ἀθρῶποι—τὶς ἀθρῶποι κτλ.

"Ἐτσι σιγὰ σιγὰ ἡ κατάληξη ἀφτὴ τῆς νέας πληθυντικῆς αἰτιατικῆς ἀπ' τὰ δόνόματα πέρασε καὶ στὸ ἀρχό ποὺ τὰ προβοδίζει : τὰς μητέρες > τὶς μητέρες, τὸν λόγοι > τὶς λόγοι· κιάπ' τάρσενικὰ δεφτερόκλιτα πέρασε τὸ τὶς καὶ στὰ θηλυκὰ πρωτόκλιτα : τὶς μητέρες, τὶς καλές (ὅπως καὶ στὴν ὀνομαστικὴ τὸ οἱ).

Τὸ ἀφτὸ στὸ τὶς εἶναι τὸ τελικὸ οἱ τῶν ἀρσενικῶν ὀνομάτων· μὰ δὲν τὸ γράφουμε τὸς γιὰ νὰ μὴ συχίζεται μὲ τὴ δοτικὴ πληθυντικὴ καὶ νὰ μὴ βοηθάει τὸν δασκάλους στὴν πρόληψή τους, ποὺ νομίζουν πὼς εἶναι ἀρχαία δοτικὴ πληθυντικὴ καὶ γράφουντε καὶ τὸ θηλυκὸ τὰς ἀντὶ τὶς καὶ τῆς! ἀκόμα (κοίτα παραπίνον). Τὸ τοὺς πάλε εἶναι κατὰ μετάθεση τῷ φτόγγῳ ἀπ' τὸ τὶς, πρβλ. ἔτις > ἔτσι. Βλέπε καὶ Χατζ. Μ.Ν.Ε. β'. 591, ποὺ ἄλλοτις πάλε (αὐτοῦ α'. 576) λέει πὼς δὲ γίνεται τὸ τὶς > τοὺς (*).

Ο καθηγητὴς κ. Ν. Γ. Πολίτης ἥβρε σὲ κάποια ἐπιγραφὴ (Heberdey Opramoas σελ. 52) «προσανέων τὰς πόλεις» κιάπ' ἀφτὸ βγάζει συμπέρασμα πὼς μπορεῖ ἡ δοτικὴ νὰ περάσει γιὰ αἰτιατική.

Ωστόσο δὲν πρόσεξε ἀπ' τὸ χοντρὸ σολοικισμὸ τὰς πόλεις πὼς ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι βαρβαροελληνικὴ ὀλωσιδιόλου διαστρεμμένη κιάπ' τέτοια ντοκουμέντα εἶναι πολὺ παρακιντυνεμένο νὰ βγάζουμε ἐπιστημονικὰ συμπεράσματα, καθὼς πολὺ φωτεινὰ τάποδείχνει ὁ κ. Χατζηδάκις Ἀκαδ. ἀναγν. Α', 333 καὶ πέραι.

ΑΘΗΝΑ.

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

ΓΚΑΙΤΕ: ΦΑΟΥΣΤ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ. ΑΘΗΝΑ 1916.

Τὸ παγκόσμιο φιλολογικὸ ἀριστούργημα τοῦ Γκαϊτε, ηὗρε στὴ γλῶσσα μας, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ραγκαβῆ πολλοὺς μεταφραστές, ποὺ ἀπότυχαν ὁ ἔνας περισσότερο ἀπὸ τὸν ἄλλο. Εἶνε τόσο πολύμερο καὶ μεγαλόπερο τὸ καλλιτέχνημα αὐτό, ποὺ στάθηκε τὸ ἔργο τῆς ζωῆς ὀλόκληρης ἐνὸς ἀπὸ τὸν μεγαλείτερος ποιητὲς τῶν αἰώνων κι' ἐπιβάλλεται τόσο δυνατὰ στὸν ἀνθρώπινο θαυμασμὸ ποὺ ἡ μετάφραση του εἶναι πρᾶμα δυσκολώτατο κι' ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸ μεταφραστὴ ἰδιότητες ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ συγκεντρώνονται πάντα.

Ἐκεῖνος ποὺ ἡδὲ καταπιαστεῖ τέτοια μιὰ ἔργασία, πρέπει νὰ κατέχει τὴν ἔξιχωριστὴ ἰδιοφυΐα, ὅχι μονάχα ν' ἀποδώσει μὲ τὴν ἔδια δύναμη ὅλους τὸν κόσμους τῶν διάφορων εἰδῶν τῆς συγκίνησης, ποὺ ξυπνάει τὸ μεγάλο αὐτὸν ἀριστούργημα, τὴν λαχαροιστὴν ὀνειροπόληση, τὸν φλογερὸν πόθον, τὴν ὑπεράνθρωπη ψυχικὴ δύναμη, τὸ ὑπερφυσικό, τὴν ἀθωότητα μὰ καὶ καταστρεπτικὴ δύναμη τοῦ ἔρωτα, τὴν ἀνώτατη ἐκδήλωση τῆς εἰρωνίας κλπ. μὰ καὶ σύγχρονα νὰ μπορεῖ ν' ἀντιμετωπίσει μίαν ἔκτακτη τελειότητα ἔκτελεσης καὶ νὰ δύναται νὰ μεταφέρει τὴν ἀρμονία ἐκείνη καὶ τὴ μουσικὴ τῶν στίχων τοῦ πρωτότυπου.

Γι' αὐτὸν ἔχοντας ὑπ' ὄψιν μας ὅσα μὲ συντομία εἴπαμε, δὲν εἴμαστ' ἔμεις ἐκεῖνος ποὺ δὲν θ' ἀναγνωρίζει τὸν πέτρινο ἀνήγρυπο ποὺ εἶχε ν' ἀνεβεῖ δ. κ. Χατζό-πουλος, οὕτε τὶς ἀμέτρητες δυσκολίες ποὺ εἶχε μπρὸς στὰ βήματά του, ὅταν ἐπιχειρίστηκε τὴν μετάφραση. Οἱ δυσκολίες αὐτὲς ἀποτελοῦσαν γιὰ τὸ μεταφραστὴ δυσκολοπέραστο δάσος

Che da nessun sentiero era segnato(**)

(*) "Ἐτσι πάντα ὁ κ. Χατζηδάκις ὅπως τοῦ συφέρονται, ἔτσι τὰ γυρίζει. Ἡβρε χωδὶδις σκυλιά καὶ περπατεῖ δίχως φαρδί.

(**) Dante Inferno XIII, στίχος 3.